

Niets nieuws onder de zon...

Oorlogshonden

Vaak spreken we gedachteloos over 'onze trouwe viervoeter'. Als die benaming ergens van toepassing is, dan is dat wel bij een bijzondere categorie honden: oorlogshonden. Dapper, intelligent, goed opgeleid en getraind komen ze in actie bij de gevaarlijkste opdrachten.

Vroeger en nu...

De term 'oorlogshonden' verdient uitleg. Het zijn die honden die daadwerkelijk deelnemen aan een oorlog. Ze werden vroeger ingezet als berichthond, patrouilleloper, schildwacht, mijnenhond, Rode Kruishond of als trekkraft bij het verplaatsen van wapens, munitie, voedsel en geneesmiddelen.

De beschikbare informatie is zo uitgebreid, dat ik me moet beperken tot Europa en daarbinnen tot enkele op het continent gevoerde oorlogen waarin honden een rol spelen.

GEEN ENKELE ROL

'De Romeinen voerden hun grote Mastiffs mee om in de voorste linies van hun legers te vechten.' Zo maar een regel uit een boek of artikel; op talloze plekken in de kynologische literatuur wordt vermeld dat de Grieken en Romeinen hun vele oorlogen voeren met inzet van grote, vervaarlijke legerhonden. En daar plaatst men niet zelden een afbeelding van een Mastino Napoletano of een Mastiff bij. Als het gaat om oorlogshonden bij de Grieken en Romeinen, is in 'Toepoel' te lezen... *dat zij naast hun meester daadwerkelijk meevochten.* Wie met dit hardnekkig onjuiste feit definitief afreken, is drs. Robert van der Molen in zijn boek *Honden bij de Grieken en Romei-*

Een Keltische krijger met zijn Mastiff. Een zogenoemde 'historiserende' afbeelding uit het einde van de negentiende eeuw.

Griekse amfora, daterend van rond 500 voor Chr. (Louvre, Parijs).

nen. Aan de hand van oude teksten en de vertalingen daarvan bewijst hij dat honden weliswaar soms aanwezig zijn bij de legers tijdens de grote oorlogen in de Oudheid, maar dat zij bij de gevechten zelf, dus op het slagveld, geen enkele rol spelen. Ze fungeren als gezelschapsdier, als jachthond tussen de gevechten door, als waakhond of boodschappenhond. Letterlijk schrijft Robert van der Molen: *'Legerhonden, Indische honden dan wel Mastiffs, die strijdend met de soldaten*

in de voorste linies een aanval uitvoerden op vijandige legerscharen hebben nooit bestaan, ondanks alle mooie verhalen in diverse kynologische boeken.'

BOODSCHAPPEN

Ondanks het bovenstaande, wil ik u een afbeelding van een Griekse amfora daterend van rond 500 voor Chr. niet onthouden. We zien zogenoemde hoplieten (Grieks: hoplon, zwaar bewapend); zij zijn in de regel uitgerust met een lans, een zwaard en een schild en voorzien van armbescherming, borstplaat en scheenplaten. Dat is effectief tijdens hun gevechten in dicht aaneengesloten rijen. Infanteristen dus, met achter hen een hond, die er nogal vervaarlijk uitziet. En met de conclusies van Robert van der Molen in gedachten, hou ik het hier dus maar op een jachthond of op een waakhond en niet op een in de eerste linies meevechtende oorlogshond. Aeneas Tacitus leeft in de eerste helft van de vierde eeuw. Misschien is hij dezelfde als Aeneas van Stymphalus, die rond 360 zijn boek *Polioretica* schrijft. Dat boek behandelt de

verdediging van versterkte plaatsen en ook hier wordt de hond genoemd. Zij brengen boodschappen over, die aan hun halsband zijn bevestigd, en ook spelen ze een nachtelijke rol in de uitkijkposten. De schrijver meldt voorts dat patrouilles ook gebruik van honden zouden moeten maken. Een verhaal dat de oude Grieken honden de berichten laten inslikken, lijkt me nogal vreemd; immers, ieder bericht dat wordt verzonden zou dan het leven van een waardevolle, getrainde hond eisen.

KELTEN

Is het verhaal rond de vechtende oorlogshonden van de Grieken en Romeinen ontzenuwd, misschien mogen we aannemen dat de Kelten – van de zesde eeuw tot circa 200 jaar voor Chr. – hun honden in oorlogen wel als wapens gebruiken. Beschermd door hun wapenrusting en halsbanden met ijzeren uitsteeksels, worden de honden opgehitst tegen de paarden van de vijand, maken ze aan het schrikken of verwonden hen en de berijders met hun pantsers en ijzeren pinnen. Ook Attila de Hun (overleden in het jaar 453) maakt gebruik van grote Molossers tijdens zijn veldtochten en in de 12de eeuw zetten de Ieren hun Ierse Wolfhonden in als ze strijden tegen Normandische ridders te paard. Dat is althans wat geschiedschrijvers ons voorhouden.

Airedale Terriers met gasmaskers op. Een beeld uit de Eerste Wereldoorlog (1914-1918). Airedale Terriers zijn vooral bij het Engelse leger in gebruik als oorlogshond.

HONDEN BIJ DE GRIEKEN EN ROMEINEN

(ISBN: 978-90-814185-1-5, groot A4 formaat, 512 blz. met ruim 100 illustraties, grotendeels in kleur) geschreven door drs. **Robert van der Molen** verscheen bij Von Achenermühle Productions. Prijs: gebonden € 71,- U kunt het bestellen via e-mail: r.vd.molen@hccnet.nl

Het omslag van het Franse blad 'Le Petit Journal', april 1915. In Frankrijk noemt men de Rode Kruishonden 'Chiens sanitaires', in Duitsland 'Sanitätshunde'.

800 VECHTHONDEN

Als in Engeland de zogenoemde Rozenoorlogen (1455-1485) woeden – een bittere strijd tussen het huis Lancaster en het huis York – worden er door de strijdende partijen Mastiffs ingezet. Ook Engelse monarchen uit de 16de, 17de en 18de eeuw maken gebruik van honden als het om oorlogvoeren gaat. Zo laat koning Henry VIII in 1525 zo'n 400 Mastiffs naar Spanje vershippen als geschenk voor keizer Karel V, ter ondersteuning in diens oorlogen met Frankrijk. Koningin Elizabeth I doet er een schepje bovenop door in het laatste kwart van de 16de eeuw 800 vechthonden op de Desmond rebellen in Ierland af te sturen. In de Zevenjarige Oorlog (1756-1763), waarin de legers van Pruisen, Groot-Brittannië en Hannover vechten tegen die van Rusland, Oostenrijk, Zweden, Saksen en Frankrijk, treffen de legers elkaar maar liefst bijna dertig keer op de slagvelden, verspreid over een groot

deel van Europa. De Pruisische koning Friedrich II introduceert dan – men zegt naar klassiek voorbeeld – een methode binnen zijn legers om de post te laten bestellen door honden. Er ontstaat een netwerk van verbinding- en berichthonden, waardoor de legerleiders in staat zijn hun strategieën op elkaar af te stemmen. Ook koning Philips V van Spanje maakt tijdens de Spaanse Successieoorlog (1701-1714) gebruik van honden. Zij hebben een specifieke taak: de verkenners voor de legers.

SCHILDWACHTEN

Met de komst van de vuurwapens neemt het belang van honden bij de oorlogsvoering af. Buskruit en een geweer zijn nu eenmaal doeltreffender dan een hond. Honden hebben nu taken die niet door vuurwapens kunnen worden vervuld: berichthond, verkenners, transporthond, patrouilleloper. Pas aan het einde van de 19de eeuw worden honden weer vol ingezet bij militaire operaties, waarbij vooral gebruik wordt gemaakt van hun sterk ontwikkelde gehoor- en reukorgaan.

De Frans-Duitse oorlog van 1870/1871 tussen Frankrijk en de Duitse staten onder leiding van Pruisen, eist zoveel militaire slachtoffers dat de schildwachten door getraïne waakhonden moeten worden vervangen.

AMBULANCEHONDEN

Over honden in de veldtochten van Napoleon is niet veel bekend. Wel weten we dat hij de poorten van Alexandria, Egypte, laat bewaken door honden, die de troepen kunnen waarschuwen tegen een aanval van buitenaf.

Rond 1860 start er in Duitse militaire kringen een ware rage om honden te fokken en op te leiden als assistent bij oorlogshandelingen. In 1884 opent het Duitse leger de eerste echte 'Kriegshundschule' in Lechernich bij Berlijn. In 1885 geeft het leger de eerste handleiding voor het trainen van oorlogshonden uit. In Rusland schijnt men al tijdens de Krimoorlog (1853-1856) honden bij oorlogshandelingen te hebben ingezet; zeker is dat dit gebeurt in de Russisch-Japanse oorlog (1904-1905). Men gebruikt hen als ambu-

Engelse infanteristen in een loopgraaf tijdens de Eerste Wereldoorlog. Vooraan majoor Richardson met zijn hond. Deze hond is geen vechter, maar een bewaker.

Het Belgische leger met hun door honden getrokken mitrailleurs-karretjes is zo populair dat men er ansichtkaarten van maakt.

Een Nederlandse berichthond op het moment dat hij het bevel 'terug' krijgt.

lancehonden en schildwachten.

Deze honden zijn getraind door de Britse Lieut-Col. E.H. Richardson, die bij het begin van de Eerste Wereldoorlog de eerste 'Army Dog School' in Engeland opzet.

De Trans Siberische spoorlijn is in de oorlog met Japan nooit aangevalen, dankzij de aanwezigheid van goed getrainde waakhonden. Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) zijn alle partijen voorbereid, brengen de betrokken legers hun contingenten honden op orde en zetten hen in bij militaire operaties.

DUITSE HERDERSHONDEN

Betrouwbare cijfers vinden is lastig en bronnen spreken elkaar voortdurend tegen, maar zeker is dat Duitsland over 'die grösste einsatzbereite Hundearmee der Welt' beschikt, die voor het grootste deel uit Duitse Herdershonden bestaat. Alleen al aan Duitse zijde zouden 28.000 honden zijn gebruikt, waaronder 4000 Rode Kruishonden (Sanitätshunde) en 4000 post- en patrouillehonden. Qua aantal oorlogshonden staan de Fransen op de tweede plaats; zij stichten een trainingscentrum in 1910 en in 1915 gaan hun honden voor het eerst naar

het front. Engeland neemt de Franse wijze van trainen en fokken over. De rassen die voor oorlogstaken worden gebruikt zijn onder andere: Duitse Herders, Belgische Herders, Airedale Terriers, Schnauzers, Dobermanns, Boxers en Labrador Retrievers. De Labradors worden gebruikt voor het fijnere werk (opsporen) en in België zijn het vaak Matin typen die de karren met de mitrailleurs trekken. Een andere categorie 'oorlogshonden' zijn zij die als mascottes bij de troepen dienen. Ze zijn er in alle soorten en maten, maar vallen buiten het kader van dit artikel. Dat geldt ook voor de

De zogenoemde telegraafhonden dragen een haspel met een telefoondraad, die tijdens de route afwikkelt.

Posthonden moesten in zijtassen de containers met daarin postduiven naar de voorste linies brengen.

Een Sovjet trainingskamp voor legerhonden, Moskou 1931.

Twee Nederlandse militairen met hun mitrailleur bevestigd op een hondenkar. In 1913 schrijft de Minister van Oorlog: 'De gunstige resultaten met het gebruik van honden als trekkracht verkregen bij de, door Kapitein Jhr. C.A.J. Meijer zo goed geleide beproeving, doen mij in beginsel besluiten om deze trekkracht niet zonder meer prijs te geven.'

vele honden, die in de strijd het leven lieten en waarvoor monumenten en gedenktekens zijn opgericht.

POSTHONDEN EN TELEGRAAFHONDEN

Binnen de verbindingshonden zijn er posthonden en telegraafhonden. De laatstgenoemden dragen een haspel met een telefoondraad, die tijdens de route afwikkelt. De honden zien kans door de loopgraven en de vuurlinies te komen, zodat verbroken communicatie kan worden hersteld. De posthonden brengen onder andere postduiven naar de voorste linies en die kunnen dan van daaruit hun boodschappen terugvliegen naar een bestemming achter de linies. Dan zijn er nog de patrouillehonden, die de aanwezigheid van vijandelijke troepen, soldaten en sluipschutters signaleren.

In 1885 wordt in België de eerste vereniging voor Rode Kruishonden opgericht en in 1908 gaat ook Frankrijk deze honden in het leger gebruiken. Behalve alle hiervoor genoemde taken zijn er ook honden die een opleiding tot parachutistenhond krijgen. Zij worden, tegelijkertijd met hun begeleiders, aan een

lichtere parachute naar beneden gezonden. Pas veel later springen geleider en hond samen.

GASMASKERS

In de Eerste Wereldoorlog worden nieuwe wapens ingezet: gifgas, mitrailleurs en kanonnen; tanks en vliegtuigen worden in volle omvang gebruikt. De honden worden voor veel doeleinden gebruikt: verkenning, gewondenvervoer, het leggen van telefoonkabels aan het front, de opsporing van mijnen en vervoer van wapens en medicijnen. De 'Sanitäts-hunde' (ambulancehonden of Rode Kruishonden) worden met duizenden ingezet en menig soldaat in die barre oorlog dankt zijn leven aan een hond. Er worden speciale gasmaskers voor honden gemaakt. Bij de slopende strijd, vaak gevoerd vanuit de loopgraven, is een berichthond soms de laatste mogelijkheid om onderling contact te houden. Deze berichthonden zijn gewend aan slechts twee personen, waartussen ze heen en weer pendelen. De afstanden variëren van twee tot vier kilometer en een goede berichthond is tussen de twee en vijf minuten onderweg. Honden die zich, op welk terrein dan ook, zeer

verdienselijk maken worden beloond met oorkondes en medailles.

In het boek *Richardson's Airedales – the Making of the British War Dog School 1900-1918* van Bryan D. Cummins is uitvoerig te lezen hoe diverse landen zich met hun honden voorbereiden op de oorlog. Wie meer wil lezen over berichthonden in Nederland, kan terecht bij C.A. Kruis, een reservekapitein bij de infanterie. Zijn boekje *De berichthond* (1938) is een militair-kynologische studie.

Zwitserse legerhonden in de alpen tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Patrouillehonden zijn getraind op het ontdekken van onbevoegden in zowel gebouwen als open locaties.

Het werkterrein van de oude oorlogshond heeft zich verplaatst naar, bijvoorbeeld, Irak en Afghanistan. Er is daar voldoende werk voor intelligente, goed getrainde honden.

EI VAN COLUMBUS

De legers van diverse Europese landen hebben lang gezocht naar een goed vervoermiddel voor de mitrailleurs van de infanterie. Mitrailleurs zijn alleen effectief als die snel te verplaatsen zijn, makkelijk in stelling gebracht kunnen worden en van voldoende munitie kunnen worden voorzien.

In de mobilisatie voor de Eerste Wereldoorlog experimenteert het Nederlandse leger met wagens, auto's en fietsen, maar de Fransen en Belgen – de Belgen zijn pioniers bij het gebruik van honden – proberen het op kleine, lichte voertuigen, die worden getrokken door honden. En dat blijkt het ei van Columbus. Afbeeldingen van deze oorlogshonden zijn het talrijkst; het lijkt wel of ieder Belgisch infanterie regiment, vooral dat van de Karabiniers, met de honden op de foto gaat.

De honden werken in een tweespan en als er snel moet worden gehandeld, vuurt de kanonier de mitrailleur zelfs af zonder de honden eerst uit te spannen.

Niet blaffen, om de positie niet te verraden, en schotvastheid zijn twee zeer belangrijke eisen. De andere voorwaarden om voor een opleiding

tot oorlogshond in aanmerking te komen zijn: een scherp gehoor, een goede neus, goede ogen, een enorm uithoudingsvermogen, bestand zijn tegen de diverse weersgesteldheden en tevens een niet te opvallend vachtpatroon. Het beeld van de door honden getrokken mitrailleurkarretjes wordt zo populair dat men er zelfs verschillende series ansichtkaarten van maakt.

DUIVELSE METHODE

Het aantal honden dat deelneemt aan de gevechtshandelingen in de Tweede Wereldoorlog (1939-1945) mag, aldus de kenners, met tien worden vermenigvuldigd ten opzichte van de Eerste Wereldoorlog. Ze worden niet alleen voor de traditionele functies ingezet, maar bijvoorbeeld ook als 'pantserhond', een levend anti-tankwapen. In de Sovjet Unie worden honden getraind om hun voedsel te zoeken onder pantservoertuigen. Na een paar dagen niet gevoerd te zijn, worden ze losgelaten op het slagveld met Duitse pantsers, nadat ze zijn voorzien van springstof op hun rug. Een uitstekende houten pin brengt de springstof tot ontploffing als de hongerige hond onder het voertuig

kruipt. Een even simpele als duivelse methode. Echter, in 1942 breekt een groep hongerige honden los en rent voor voedsel naar het materieel van de Sovjet troepen. Dat lijkt meteen het einde van deze methode te zijn.

VREDESMISSIES

Met het geavanceerde wapenarsenaal van vandaag de dag, is de inzet van honden in de meeste functies overbodig geworden. Satellieten zorgen voor draadloze verbindingen en computerapparatuur heeft het 'veldwerk' voor een deel overgenomen. Behalve de oorlogen tussen de landen van het voormalige Joegoslavië, heeft Europa in de afgelopen 65 jaar geen oorlog meer gekend. Troepen worden nu ingezet voor vredesmissies, om strijdende partijen uit elkaar te houden of om politie en leger op de been te helpen. Het werkterrein van de oude oorlogshond heeft zich verplaatst naar, bijvoorbeeld, Irak en Afghanistan. Er is daar voldoende werk voor een intelligente, goed getrainde hond. Hem wacht dezelfde taak als zijn voorgangers uit voorbije eeuwen: schildwacht, opsporing, bewaking en patrouille lopen. Inderdaad, niets nieuws onder de zon... ■